

نمایش معنا

بررسی تحلیلی شیوه اقتباس نمایشی وفادارانه
از داستان‌های نمادین و رمزی ادبیات فارسی

www.ketab.ir

مجید آقائی

سرشناسه: آقائی، مجید، ۱۳۴۶ -
 عنوان و نام پدیدآور: نمایش معنا: بررسی تحلیلی شیوه اقتباس نمایشی وفادارانه از داستان های نمادین و
 رمزی ادبیات فارسی/تألیف مجید آقائی؛ ویراستار فاطمه مرادی.
 مشخصات نشر: تهران: نشر صاد، ۱۴۰۲.
 مشخصات ظاهری: ۲۶۶ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۳۳۶-۶۲-۹
 وضعیت فهرست نویسی: فیبا
 یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس.
 عنوان دیگر: بررسی تحلیلی شیوه اقتباس نمایشی وفادارانه از داستان های نمادین و رمزی ادبیات فارسی.
 موضوع: اقتباس های نمایشی Stage adaptations
 ادبیات فارسی -- اقتباس ها Persian literature -- Adaptations
 رده بندی کنگره: PNY۲۰۵۲
 رده بندی دیویی: ۷۹۲
 شماره کتابشناسی ملی: ۹۱۵۸۱۳۳
 اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

www.ketab.ir صاد و ادبیات - عنوان: نمایش معنا بررسی تحلیلی شیوه اقتباس نمایشی وفادارانه از داستان های نمادین و رمزی ادبیات فارسی

- تألیف: مجید آقائی

- ناشر: نشر صاد

- ویراستار: فاطمه مرادی

- شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۳۳۶-۶۲-۹

- چاپ و صحافی: واژه پرداز اندیشه

- شمارگان: ۵۰۰ نسخه

- نوبت چاپ: دوم، ۱۴۰۳

- گرافیک: علیرضا زمانی

تمام حقوق چاپ و نشر، محفوظ و متعلق به نشر صاد است.

نشانی: تهران - خیابان انقلاب اسلامی - بین ابوریحان و فلسطین - پست سروس - پلاک ۲

شماره تماس: ۰۲۱-۶۶۴۴۷۰۱۶

فهرست

۷	پیشگفتار مؤلف
	فصل اول - بررسی خاستگاه تاریخی و مبانی هستی شناختی روایات نمادین و رمزی با
۱۱	رویکرد علوم شناختی
۲۲	جان انگاری (Animism)
۳۵	انسان انگاری (Anthropomorphism)
۴۴	اسطوره
۵۹	فصل دوم - تحلیل ساختار بیانی روایات نمادین و رمزی با رویکرد علوم شناختی
۶۱	مبانی زبان شناختی بیان استعاره
۶۹	زبان و نشانه
۸۳	کارکرد نماد در بیان استعاره
۹۱	فصل سوم - نمایش و بنیادهای هستی شناختی ظهور آن به مثابه زبان
۹۳	مناسک آغازین
۹۶	شمینیسم
۱۱۵	آیین
۱۲۷	فصل چهارم - پیوند روایات رمزی با نمایش و شیوه بازتاب معنا در نمایش های آیینی شرق
۱۲۹	هند
۱۴۵	چین
۱۵۳	ژاپن
۱۷۱	فصل پنجم - روایت، داستان، درام و فرایند تبدیل کارکرد نشانه ها از توصیفی به نمایشی
۱۷۲	روایت، داستان و نمایشنامه
۱۸۲	نمایشنامه و اجرای نمایشی
۱۸۹	تبدیل نشانه های نمادین ادبی به نمایشی

فهرست

فصل ششم - تفسیر معناشناختی دلالت ساختار نشانه‌ها و تحلیل شیوه نمایشی سازی

روایات داستانی / رمزی ادبیات فارسی.....	۱۹۵
مطالعه موردی: شیخ شهاب‌الدین سهروردی.....	۲۰۵
سهروردی و نواندیشی معرفتی.....	۲۰۶
مبانی و اصول معرفت‌شناختی اندیشه سهروردی.....	۲۰۸
حکمت خسروانی.....	۲۱۰
حکمت اشراق.....	۲۱۴
بازتاب ایده‌های حکمی در روایات داستانی سهروردی.....	۲۱۸
تجزیه و تحلیل شیوه نمایشی کردن ساختار داستان‌های نمادین و رمزی ادبیات فارسی.....	۲۲۱
مطالعه موردی: قصه عقل سرخ.....	۲۲۲
سخن آخر:.....	۲۵۸

سخن ناشر

بر این باوریم فرهنگ و تمدن ایران اسلامی قرن‌هاست بر تارک جمیع فرهنگ‌ها و تمدن‌های دنیا می‌درخشد. این توفیق دیرزمان، محصول مجاهدت‌های بزرگان علمی و معنوی ایران بزرگ و معلومات غنی مملو از مضامین الهی است. بدین سبب ادب و هنر و ادب اسلامی-ایرانی ما مردمان، زبانزد عوام و خواص مردم سرزمین این گیتی شده است. آثاری که ضمن برخورداری از صنایع لطیف ادبی، انسان را به سمت الهیات و پروردگار متعال رهنمون می‌سازد.

فلذا زنده نگه داشتن این تمدن و این فرهنگ، نیازمند تلاش و مایه مباحثات.

در همین راستا نشر صاد، پس از اعلام رسالت تازه خود در حوزه روایت ایرانی، سعی دارد تا مضامین و مفاهیم والای اسلامی و ایرانی را در آثار منتشره خود بازتاب دهد. روایتی که سال‌هاست گرد فراموشی و نسیان بر آن نشسته است و اهتمام جدی می‌طلبد تا دوباره در قوالب گوناگون هنری و ادبی احیاء شود. بی‌شک محتوای صادره که برگرفته از همین روایت ایرانی است، سبب سوق نوجوانان و جوانان سرزمین ما به سمت معنویت و روشنی خواهد بود؛ ان شاء الله. محصول پیش رو بر همین مینا تولید شده است.

باشد که بتوانیم سرباز کوچکی برای تمدن نوین ایران اسلامی باشیم.

پیشگفتار مؤلف

ای برادر قصه چون پیمانه‌ای است . . . اندر آن بسان دانه‌ای است
دانه معنی بگیرد مرد عقل ننگرد پیمان را گرگشت نقل
(مولوی)

انسان به مثابه موجودی اندیشمند و ماهیتاً اجتماعی، برای ایجاد ارتباط با واقعیات پیرامون و درعین حال ادراک و تحلیلشان، نیازمند توسل به ساختاری نظام‌مند به نام زبان است. این ساختار، ازیک سو با بهره‌گیری از نشانه‌های زبانی و در قالب روایات، امکان بیان و انتقال مفاهیم ادراک شده را برای انسان فراهم می‌آورد و ازسوی دیگر، به او در خوانش و کسب مفاهیم از روایاتی که دریافت می‌کند، یاری می‌رساند. به دیگر سخن، برای ردیابی و جست‌وجوی منشأ پیدایش زبان و گستره وسیع انواع آن، باید به مبادی ظهور اندیشه در جوامع انسانی مراجعه کرد. توانایی به‌کارگیری صورت‌بندی‌هایی متنوع از زبان که محصول تنوع در گستره و تفاوت در عملکرد نشانه‌های زبانی است، موجب می‌شود که انسان از این

برساخته خود، در جهت ایجاد روایات و ارتباط با پدیده‌ها در سطوحی مختلف بهره‌برد. به عبارتی، انسان برای فهم و انتقال مفاهیم حاصل از ادراک، واقعیات پیرامونی‌اش را از طریق زبان بازسازی می‌کند و بدین ترتیب به موازات جهان واقعی، دست‌به‌کار آفرینش جهانی مجازی می‌شود که در آن، صورت‌بندی‌های متنوع زبانی، با وام‌گیری از اشکال گوناگونی از نشانه‌ها همچون آواها، ایما و اشارات، تصاویر، حرکات و واژه‌ها، پدیده‌های ادراک شده از جهان واقع را نمایندگی می‌کنند.

از این‌رو نه تنها دلایل ظهور نماد و رمز در ساختار زبان شفاهی و آفرینش متون معناگرا و مکتوب نمادین و رمزی، بلکه زمینه‌های ابداع زبان نمایش و ظهور آن در مناسک اولیه و اعمال آیینی - به مثابه زبانی موجز با قابلیت بازنمایی و انتقال مفاهیم ذاتاً معنایی، از طریق رفتارهای نمایشی - را نیز می‌توان در بنیادهای جهان‌بینی جوامع بلستان ردیابی کرد.

به بیان دیگر، از منظر زبان‌شناختی، آنچه از تجربیات و تلاش‌های طولانی و مستمر جوامع انسانی برای بیان و ساختار اسطوره و زبان برایمان به یادگار مانده است، در واقع میراثی است که امروزه در حوزه ادبیات و نمایش از آن تحت عنوان ادبیات عرفانی / رمزی و آیین یاد می‌شود. این کتاب در تداوم تلاش ادیبان، متفکران و فرهیختگان گران قدری که آثار پربارشان موجبات معرفی این میراث شگفت‌انگیز ادبی و آشنایی با نمونه‌های ارزشمند آن در حوزه ادبیات فارسی را فراهم آورده؛ در پی آن است تا با بررسی سیر تطوّر اندیشه انسانی و نقش اشکال گوناگون زبان در بیان آن، به تحلیل فرایند و چگونگی تأثیر معرفت انسانی بر آفرینش انواع متون رمزی بپردازد؛ تحلیلی نشانه‌شناختی از زبان متون رمزی اعم از شفاهی، مکتوب و نمایشی ارائه دهد و سپس تداوم حضور مبانی هستی‌شناختی و تعینات نشانه‌شناختی ناشی از آن در مناسک و آیین‌ها - به مثابه اشکال بنیادین زبان نمایش - را در شیوه اجرای نمایش‌های شرقی مورد بررسی قرار دهد تا از این طریق، با اتکا به پیوند مبانی هستی‌شناختی متون رمزی ادب فارسی با فرهنگ تصویری و اشکال آیینی نمایش در فلات فرهنگی ایران زمین، به کسب شیوه‌ای کاربردی برای اقتباس، نمایشی کردن

و اجرای گنجینه گران بهای متون ادبیات رمزی/ نمادین این سرزمین نائل آید. از آنجاکه هدف این کتاب بررسی و تحلیل شیوه اقتباس از متون نمادین و رمزی ادبیات فارسی از طریق فهم بنیادهای معرفتی، اخذ ایده‌های معنایی و انتقال وفادارانه آن‌ها به متون نمایشی در دو حوزه اجرا و نگارش است، در فرآیند پژوهش، مراجعه به مباحث هستی‌شناسی، شناخت‌شناسی، زبان‌شناسی، نشانه‌شناسی، معناشناسی، روایت‌شناسی و داستان‌نویسی در عین تشریح برخی نظریه‌های معاصر به‌ویژه از منظر علوم شناختی، لازم می‌نمود. لذا آنچه در این باره در طول کتاب ارائه می‌شود، شرحی است تا حد کفایت ضروری و در پیوند با مقصود نهایی کتاب و در جهت مخاطب قراردادن علاقه‌مندان رشته‌های نمایش و سینما، دست‌اندرکاران نگارش و اجرای نمایشی و پژوهشگران حوزه ادبیات و فولکلور. ضمناً در طول متن و در ارتباط با ارجاعات، چه ترجمه متون از منابع غیرفارسی و چه احوالات مربوط به منابع فارسی، خود مواردی را به شکل تأکید [] یا پانویس، به قصد روشن‌سازی، اطلاع از جزئیات یا فهم دقیق‌تر مطالب ارائه داده‌ام.

مُصَرَّانه لازم می‌دانم نهایت قدردانی و امتنان را نسبت به همکاران گران‌قدر و فرزانه‌ام جناب آقای میرشمس‌الدین فلاح‌هاشمی و جناب آقای پرویز شیشه‌گران برای همراهی و مساعدت در انتشار این کتاب ابراز نمایم.

مجید آقائی

زمستان ۱۴۰۰